

Valtiovarainministeriölle

Viite: VM119:00/2012 1873/00.01.00.01/2012

Lausuntopyyntö: Perustietovarantojen viitearkkitehtuuria koskeva luonnos

Perustietovarantojen käytettävyyden edistäminen on eittämättä koko yhteiskunnan etu, todellinen win-win-tavoite. Se tehostaa hallinnon prosesseja ja onnistuessaan säästää resursseja ja myös kansalaisten aikaa ja vaivoja päällekkäisen tietojen keruun vähenemisenä.

Arvioitavassa asiakirjassa esitetty tavoitetila, jossa tietojen ylläpidossa on siirrytty entistä enemmän hajautettuun ylläpitoon, on niin ikään kannatettava. Juuri tämä tavoitetila myös motivoi käsillä olevan viitearkkitehtuurin määrittelyyn. Kun tietojen ylläpitäjiä on useita, korostuu yhtenäisten ja yhteentoimivien käytänteiden merkitys. Asiakirjan tavoitetilassa esitetään myös tärkeä oivallus, jonka mukaan tiedon jatkojalostajien merkitys on suunnitellussa skenaariossa keskeinen. Tähän käsitykseen on helppo yhtyä.

Esitettyjen ohjeiden soveltuvuutta käytäntöön voivat joiltain osin rajoittaa mm. toimialojen kansainväliset linjaukset. Esimerkiksi THL:n toimintaa sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien kansallisena koordinoijana säätelee pitkälti lainsäädäntö ja monet kansainväliset standardit, jotka saattavat mennä kansallisen ohjeistuksen edelle.

Viitearkkitehtuuri on asiakirjassa puettu käsikirjan muotoon, joka koostuu 12 imperatiivisesta yleisohjeesta. Tällä ratkaisulla on mahdollisesti haluttu parantaa viitearkkitehtuurin hyödynnettävyyttä ja konkretisoida muuten ehkä tarpeettoman abstraktiksi äityvää hallinnon asiakirjaa. Osin tässä on onnistuttu, mutta mahtaisiko idea toimia vielä paremmin, jos käskytyksen kohde löytäisi vielä helpommin juuri hänelle osoitetut ohjeet? Asiakirja voisi luetella ne tahot ja roolit, joiden luettavaksi se on tarkoitettu. Näitä rooleja voisi käyttää annettujen ohjeiden kohdistamisessa tyyliin "ota järjestelmän hankkijana huomioon –", "tietovastuullisena sovi –" jne. Joiltain osin vastuut ovat selviä, ja esimerkiksi luvussa 4 on prosessit valittu tiettyjen roolien mukaisesti ja luvussa 7 vastuutaho on mainittukin.

Jo tiivistelmässä on lueteltu perustietovarantoihin liittyvät roolit, mikä on hyvä asia. Harkittavaksi jää, onko tämä roolijaottelu sama kuin edellä ehdotettu ohjeiden soveltajarooli. Esimerkiksi "tiedon hyödyntäjä" on varsin yleinen ja kattaa erilaisia käyttötilanteita.

On hyvä, että nykyisin asiakirjat sisältävät keskeisten käsitteiden kuvauksen heti alussa. Valitettavan usein käsitteiden määrittely ontuu. Tässä asiakirjassa käsitteistö on kuvattu kohtalaisen hyvin. Soisi kuitenkin myös käsitteiden välisten suhteiden kuvailun yleistyvän. Jos dokumentin laatija joutuisi kuvaamaan käsitteiden väliset yhteydet esimerkiksi UML-kaaviona, niin hän joutuisi tarkastelemaan käsitteistöä entistä huolellisemmin ja analyttisemmin.

Ohjeistuksella ei ole merkitystä, jos sanoma ei välity. Viestin perille menoa voidaan kamppaila monin tavoin. Huono kieliasu ja pitkät, lukijalle vieraat termit vaikeuttavat sanoman välittymistä. Myös tämän dokumentin kohderyhmiin kuuluu ihmisiä, jotka eivät ole sisäistäneet kokonaisarkkitehtuurin jargonia, esimerkiksi sellaisia lauseita kuin "Perustietovarantojen

viitearkkitehtuurin olennaisin ohjaava tarkoitus on varmistaa perustietojen yhteentoimivuus rajapintapalveluissa, joissa perustietojen tarjonta ja kysyntä kohtaavat.”.

Viestin välittymistä voivat haitata myös sinällään ulkokohtaiset kielelliset asiat. Harkittavaksi jää, haluavatko asiakirjan kirjoittajat kunnioittaa suomen kieltä esimerkiksi käyttämällä isoa alkukirjainta oikein (ei Valtiovarainministeriö, ei Kansallinen Palveluväylä), noudattamalla suomen kielessä yhdysmerkistä ja ajatusviivasta sovittuja käytäntöjä jne. On ihmisiä, joiden lukeminen häiriintyy oitis heidän havaitessaan kieliväkivaltaa. Ja vielä yksi asia: asiakirjassa aivan liian usein vain ”huomioidaan” kun pitäisi jo ”ottaa huomioon”.

Tiivistelmä on tärkeä osa dokumenttia. Tässä asiakirjassa tiivistelmä ja johdanto toistavat samoja asioita, mikä saa lukijan helposti ärsyntyneeseen. Tiivistelmä ei ole sama kuin johdanto, vaan sen on tuotava lukijalle koko dokumentin keskeiset teemat ja tehdyt johtopäätökset. Tiivistelmän luettuaan lukija päättää, jatkaako hän lukemista.

Pieni tiivistelmää koskeva ehdotus olisi siirtää kolmannen kappaleen aihe (”Tarkasteltavat perustietovarannot sisältävät –”) alkuun, jolloin sillä olisi vaikeata ”perustietovaranto”-käsitettä avaava tehtävä. On edelleen niin, että monelle lukijalle perustietovaranto ei käsitteenä ole itsestään selvä. Työryhmän jäsenten nimeämisasiakirjassa on lueteltu arkkitehtuurissa ensisijaisesti huomioon otettavat tietovarannot, joita sen mukaan ovat tietohallintolaissa mainitut rekisterit ja järjestelmät. Voisiko myös tämän asiakirjan lukijoita hemmotella mainitulla listalla vaikka korostaen, että viitearkkitehtuuria voidaan soveltaa myös laajemmin? Dokumentissa voitaisiin silloin pohtia myös sitä, miten em. laissa luetellut tietovarannot poikkeavat viitearkkitehtuurin näkökulmasta muista kohteena olevista tietovarannoista, vai poikkeavatko laisinkaan.

Viitearkkitehtuurissa nojaututaan PERA:n teknisiin määrittämiin. Nämähän eivät tähän lausuntopyyntöön kuulu, mutta silti haluamme huomauttaa, että valtuuttaminen ei voi olla yksin kutsuketjun aloittavan palvelun vastuulla (ks. sivu 34). Sen vastuulla voi olla käyttäjän roolin määrittäminen, mutta tämä roolitieto tulee kuljettaa koko viestiketjun läpi ja varsinainen roolipohjainen valtuutus tulee olla kunkin kutsuttavan palvelun vastuulla.

Aineistojen rakenne on sisältöpalveluja tuottavien vastuulla ja mahdollisesti tämän viitearkkitehtuurin ulkopuolella. Voitaisiko kuitenkin tässäkin yhteydessä muistuttaa siitä, että sisältöpalvelut olisi hyvä mallintaa siten, että ne mahdollistaisivat tietojen haun tietyn, palvelun käyttäjän asettaman ajankohdan tilanteen mukaisina?

Lopuksi on syytä muistuttaa julkishallinnon yhteisen semantiikan tarpeesta. Sanastotyö ja THL:nkin harjoittama käsitteistö- ja luokitus työ ovat keskeisiä yhteentoimivuuden varmistamisessa.

Pääjohtaja

Pekka Puska

Erityisasiantuntija

Jaason Haapakoski